

รัฐศาสตร์เหมือนกับวิทยาศาสตร์หรือไม่? Is Political Science as Natural Science?

ธีระพล เกียรติพงษ์
Teerapon Kreangpun

กลุ่มวิชาการบริหารรัฐกิจ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240
Public Administration department, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University, Ramkhamhaeng Rd,
Hua Mak Sub-District, Bang Kapi District, Bangkok, 10240, Thailand
Corresponding author, e-mail: teerapon.k@ru.ac.th
(Received: Apr 6, 2019; Revised: Jun 22, 2019; Accepted: Jun 27, 2019)

บทคัดย่อ

บทความนี้จะได้นำกล่าวถึงสถานะทางความรู้ของรัฐศาสตร์ที่ได้รับอิทธิพลจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติโดยแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ การแสวงหาความรู้ของมนุษย์ พัฒนาการของศาสตร์และนิยาม ประเด็นโต้แย้งเกี่ยวกับความเป็นศาสตร์และอภิปรายปัญหาการนำระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ และความเป็นศาสตร์ของสังคมศาสตร์ ซึ่งพบว่ารัฐศาสตร์นั้นต่างจากวิทยาศาสตร์ธรรมชาติทั้งในด้านทฤษฎี ญาณวิทยาและวิธีการศึกษา ผู้ศึกษาทางรัฐศาสตร์จึงไม่ควรยึดติดกับระเบียบวิธีเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว แต่ควรพิจารณาเลือกใช้ระเบียบวิธีที่เหมาะสมกับบริบทและเนื้อหาสาระและให้ความสนใจกับการศึกษาเชิงคุณค่าและระเบียบวิธีเชิงคุณภาพมากขึ้น

คำสำคัญ : วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ รัฐศาสตร์ ญาณวิทยา วิธีวิทยา

Abstract

This article would like to describe the state of knowledge on the political science which was under natural science dominant. This article had four parts. The first, described the human knowledge acquisition. Second, explained the history and definition of science. Third, debated on science that focus to the difference of substance and the comparison between natural science and social science. And the final part, discussion on the problems of natural science methodology in the social science. The study discovered that the political science is not as the natural science in terms of ontology, epistemology, methodology. Political science educator shouldn't stick only with a quantitative methodology but should consider the compatibility of methodology, context, substantial and pay more attention to value studies and qualitative methodology.

Keywords: Natural science, Political science, Ontology, Epistemology, Methodology

บทนำ

มนุษย์มีวิวัฒนาการที่ต่อเนื่องและซับซ้อน ในทางชีววิทยามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวและเอาตัวรอดท่ามกลางสภาพการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ดีที่สุด ไม่มีสิ่งมีชีวิตใดที่มีศักยภาพมากพอในการพยายามเอาชนะธรรมชาติได้มากเท่ามนุษย์ เพราะสมอง ความฉลาด ความรู้ ทำให้มนุษย์ก้าวขึ้นสู่สถานะที่สูงกว่าสัตว์ทั้งหลาย (Dokbua, 2012, p.6) มนุษย์สามารถเรียนรู้ จดจำ และวิเคราะห์-สังเคราะห์ สิ่งต่าง ๆ ได้ โดยมีภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้ และวิทยาการบรรดาความรู้ที่มนุษย์สามารถสร้างขึ้น ล้วนออกมาในรูปของชุดคำอธิบายต่อปรากฏการณ์ทางธรรมชาติได้ สามารถตั้งคำถามและหาคำตอบจนสร้างทฤษฎีที่สามารถทำนายเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต อธิบายเพื่อทำความเข้าใจและเตรียมการรับมือกับมันได้

ในด้านพุทธศาสนาอธิบายว่าโลกนี้มี 31 ภพภูมิ ซึ่งมีมนุษย์อยู่ตรงกลางและมีเพียงแต่ภพภูมิชั้นมนุษย์เท่านั้นที่สามารถเปลี่ยนขั้นได้เพราะมีรูปกายเป็นมนุษย์สามารถมี “ญาณะ” (ความรู้) ในการเข้าถึงหรือบรรลุธรรม ต่างจากภพภูมิเดรัจฉานที่ไม่อาจมีสติปัญญาให้รู้แจ้งเห็นธรรมได้เยี่ยมมนุษย์ (Poonyanouparb, 2011, p.402, 621)

มนุษย์จึงมีความแตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นในเรื่องสติปัญญาและมีความรู้ โดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลักคือ ความรู้ทางสายวิทยาศาสตร์ (Science) และความรู้ทางสังคมศาสตร์ (Social science) ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ถึงสถานะทางความรู้หรือความเป็นศาสตร์ของรัฐศาสตร์ว่ารัฐศาสตร์นั้นมีความเป็น “ศาสตร์” ในแบบวิทยาศาสตร์หรือไม่ และเป็นหรือไม่เป็นในความหมายใด

2. อธิบายวิธีการมองความรู้ (Ontology) และวิธีเข้าถึงความรู้ (Epistemology) และชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและรัฐศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมศาสตร์

โดยรวบรวมและวิเคราะห์จากบทความทางวิชาการต่าง ๆ และลำดับการอธิบายที่ละประเด็น คือ การแสวงหาความรู้ของมนุษย์ พัฒนาการของศาสตร์และนิยาม ประเด็นวิเคราะห์เกี่ยวกับความเป็นศาสตร์ : ความต่างในสาระสำคัญ และปัญหาการนำระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ และความเป็นศาสตร์ของรัฐศาสตร์

1. การแสวงหาความรู้ของมนุษย์

มนุษย์อาจถือได้ว่าเป็นสิ่งมีชีวิตเดียวที่มีวิวัฒนาการที่ซับซ้อนโดดเด่นเหนือสิ่งมีชีวิตอื่น สามารถใช้ความรู้สร้างสรรค์สามารถปรับตัวเข้ากับธรรมชาติได้ เพราะวิวัฒนาการทำให้มนุษย์มีสมองที่ใหญ่กว่าสิ่งมีชีวิตชนิดอื่น และมีระดับสติปัญญาที่เหนือกว่า การแสวงหาความรู้ของมนุษย์ก็มีวิธีการที่หลากหลายและมีพัฒนาการตามลำดับดังนี้ (Yavaprabhas, 2001, p.2-5)

1. การถามไถ่ผู้รอบรู้ (Authoritarian mode) เป็นวิธีการที่อิงกับตัวบุคคลที่ทรงอำนาจหรือผู้คนที่ให้ความเชื่อถือ เช่น ในสังคมโบราณ ผู้รอบรู้คือหัวหน้าเผ่า ในสังคมที่ศาสนาอิทธิพล ผู้รู้คือนักบวช ในสังคมที่ปกครองโดยกษัตริย์ ผู้รู้คือกษัตริย์ ในสังคมยุคใหม่ ผู้รู้คือ นักวิทยาศาสตร์หรือผู้เชี่ยวชาญ ดังนั้น ความรู้ตามวิธีนี้จึงอาจแปรเปลี่ยนไปตามบุคคลได้ สถานะของความรู้จึงไม่แน่นอน (Uncertainty) การแสวงหาความรู้เรื่องเดียวกัน แต่ต่างบุคคล ต่างแหล่งความรู้ จึงทำให้ได้ความรู้ที่ไม่อาจเป็นสากลได้

2. การเชื่อในสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติ (Mythical mode) ในยุคโบราณที่สังคมมนุษย์ยังเป็นชนเผ่าด้อยพัฒนาการทางความคิดและยังไม่เข้าใจธรรมชาติ การแสวงหาความรู้ จะอิงกับความเชื่อในสิ่งที่มองไม่เห็น ลึกลับ เหนือธรรมชาติ กระบวนการแสวงหาความรู้ก็จะแสดงออกมาในรูปของพิธีกรรม การบูชาัญญ การทรงเจ้า ซึ่งไม่อาศัยตรรกะ เหตุผล และหลักฐานเชิงประจักษ์ใด ๆ เพื่อยืนยันความรู้ จึงไม่สามารถนำไปใช้ข้ามกาลเวลาหรือข้ามสังคมวัฒนธรรมได้

3. การใช้เหตุผล (Rationalistic mode) คือการได้มาซึ่งความรู้โดยใช้ตรรกะ (Logic) ของมนุษย์เอง โดยมีสมมติฐานว่า มนุษย์สามารถเข้าใจโลกหรือมี (Ontology) ในลักษณะที่เป็นอิสระจากปรากฏการณ์ที่สังเกตเห็น และมนุษย์สามารถแสวงหาความรู้โดยไม่ต้องอาศัยประสบการณ์เชิงประจักษ์ (A priori) เพราะเชื่อว่ารูปแบบและกฎเกณฑ์ของปรากฏการณ์นั้นมีอยู่แล้ว มนุษย์เพียงใช้ตรรกะพิจารณาด้วยเหตุผลแล้วจะได้คำตอบ เช่น กฎทางคณิตศาสตร์ เป็นต้น

4. วิธีทางวิทยาศาสตร์ (Scientific mode) เป็นวิธีการแสวงหาความรู้ โดยใช้เหตุผลและการทดสอบเชิงประจักษ์ (Empirical experiment) ซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนสามารถยืนยันความถูกต้องของความรู้นั้นได้ ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่เป็นที่ยอมรับมากที่สุดและความรู้ที่ได้มานั้นมีความแน่นอนสูง และไม่ขึ้นกับตัวบุคคล

ในขณะที่ Pierce (1955, อ้างถึงใน Kerlinger, 1973, p.5) ได้กล่าววิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ ว่ามี 4 วิธีเช่นกัน ได้แก่

1. Method of tenacity คือ ความรู้เป็นของบุคคลแต่ละคนที่จะสร้างขึ้นตามความเชื่อของแต่ละคน ดังนั้น ความจริงจึงเป็นความจริงของคนแต่ละคน ความจริงของคนหนึ่งกับความจริงของอีกคนหนึ่งอาจไม่เหมือนกันก็ได้ ดังนั้นความจริงจึงไม่อาจเป็นสากลหรือเป็นจริงโดยธรรมชาติ

2. Method of authority คือ ความจริงที่ถูกอธิบาย หรือสร้างโดยผู้รู้ หรือสังคมและประเพณี กล่าวคือ ความจริงเป็นความจริงเพราะสังคมบอกว่าเป็นความจริง ฉะนั้น ความจริงหรือความรู้จากวิธีนี้ย่อมเหนือกว่า Method of tenacity

เพราะสังคมหรือคนส่วนใหญ่ให้การยอมรับ ซึ่งมีจุดอ่อนคือ ชุดของความจริงนั้นจะขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมนั้น เมื่อข้ามกาลเวลา สถานที่แล้ว ความจริงนั้นอาจใช้อธิบายไม่ได้

1. A priori method คือ ความรู้ที่มาจากความรู้สึก (Intuition) โดยเป็นความรู้ที่อยู่บนเหตุผล (Stand to reason)
2. Method of science คือ การแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์ ที่มีการตั้งและทดสอบสมมติฐาน ใช้การทดสอบเชิงประจักษ์ และเน้นความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) เพื่อให้ได้ทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์นี้ทำให้เชื่อมั่นได้ว่าความรู้ หรือความจริงที่สรุปผลออกมานั้น ไม่เจือปนด้วยอคติ หรือค่านิยมของบุคคล (Value-free)

ในขณะที่ August Comte กล่าวว่าพัฒนาการของการแสวงหาความรู้มีอยู่แบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ช่วง (Law of three stages) (Webb, 1995, p.107; Halfpenny, 2001, p.371) คือ ยุคเทววิทยา (Theological stage) เป็นยุคที่การแสวงหาความรู้ขึ้นอยู่กับศาสนาและความเชื่อ ยุคอภิปรัชญา (Metaphysical stage) เป็นยุคที่ความรู้ได้มาจากนักปรัชญาและมีวิธีการแสวงหาความรู้ที่มาจากตรรกะ และการไตร่ตรอง เช่น นักปรัชญาการเมืองในยุคกรีก เป็นต้น และยุควิทยาศาสตร์ (Scientific stage) เป็นยุคที่เน้นการแสวงหาความรู้เชิงประจักษ์ผ่านกระบวนการทดลอง ทดสอบสมมติฐานจนได้ชุดของคำอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็น "กฎ" (Covering law) สามารถนำไปอธิบายความจริงได้เป็นการทั่วไป โดยจะมีพัฒนาการที่มุ่งสู่ความเป็นศาสตร์ทุก ๆ ศาสตร์จะมีความเป็นเอกภาพของศาสตร์ (Unity of science) เหตุผลใดที่การแสวงหาความรู้ของมนุษย์จึงมุ่งสู่ความเป็นศาสตร์จะได้กล่าวในส่วนต่อไป

2. พัฒนาการของศาสตร์และนิยาม (History of science and definition of science)

ในส่วนนี้จะเป็นการอธิบายถึงพัฒนาการของศาสตร์ว่ามีความเป็นมาอย่างไรในแต่ละยุค โดยเริ่มจากยุคกรีกซึ่งเป็นยุคที่มนุษย์มีอารยธรรม ศิลปะ วิทยาการ ความรู้รุ่งเรืองมากยุคหนึ่ง ยุคนั้นมนุษย์พยายามทำความเข้าใจและอธิบายธรรมชาติและสรรพสิ่งรอบ ๆ ตัว เป็นยุคที่บ่มเพาะและกำเนิดปรัชญาธรรมชาติ (Natural philosophy) จริยศาสตร์ (Moral philosophy) จากคำสอนเกี่ยวกับความดี ความยุติธรรม ปรัชญาการเมืองการปกครอง ของนักปรัชญาผู้ทรงอิทธิพลและมีชื่อเสียงในยุคนั้นอย่าง Plato และ Aristotle โดยเฉพาะ Plato นั้นถือว่าเป็น ผู้วางรากฐานการแสวงหาความรู้ของมนุษย์อย่างเป็นระบบด้วยวิธีอุปมาน (Inductive) และ อนุมาน (Deductive) (Limmanee, 1999, p.6-9)

Inductive คือ วิธีการศึกษาหาความรู้ที่พยายามหาชุดคำอธิบายในรูปของทฤษฎี โดยพยายามหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และสรุปจากข้อเท็จจริงย่อย ๆ ไปสู่ข้อสรุปใหญ่ ในขณะที่ Deductive จะตรงกันข้ามคือ คิดหาจากข้อเท็จจริงใหญ่ก่อนแล้วจึงนำไปสู่ข้อเท็จจริงย่อย ๆ แล้วจึงสรุปออกมาเป็นทฤษฎี ฉะนั้นวิธีการได้มาซึ่งความรู้ในยุคกรีกนั้นมาจากการสังเกตและการใช้ตรรกะจึงเรียกได้ว่าเป็นยุคที่การแสวงหาความรู้เน้นมาจากการใช้เหตุผล (Rationalistic mode)

เมื่ออาณาจักรกรีกล่มสลายในช่วง 200 ปีก่อนคริสตกาล ความก้าวหน้าทางศิลปะวิทยาการได้สะดุดหยุดลงช่วงระยะเวลาหนึ่ง ศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองย้ายจากกรีกไปสู่โรมัน และต่อมาเมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 8-14 ยุโรปถูกรอบงำจากศาสนาจักรที่ทรงอิทธิพลต่อระบบการเมืองการปกครอง และสังคมวัฒนธรรม ทำให้บรรดานักวิทยาศาสตร์ผู้มีความรู้ไม่สามารถแสดงออกซึ่งนวัตกรรมหรือแสดงข้อค้นพบใหม่ๆ ที่นำความเจริญก้าวหน้าออกสู่โลกได้ เรียกได้ว่าเป็นยุคที่ศาสนาครอบงำสังคมโดยสิ้นเชิงหรือยุคมืด (Dark ages) (Smith, 2000, p.7) เมื่อเข้าสู่ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการ หรือยุค Renaissance ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่เมือง Florence ประเทศอิตาลี ในราวค.ศ. 14-17 เป็นยุคที่ความรู้และวิทยาการเริ่มเฟื่องฟูอีกครั้ง มีนักวิทยาศาสตร์ทรงอิทธิพลในยุคนี เช่น ไอแซค นิวตันผู้ค้นพบกฎแรงโน้มถ่วงของโลก และเป็นผู้ยืนยันแนวคิดของ Nicolas Copernicus ที่ว่าโลกไม่ใช่ศูนย์กลางของจักรวาล และโลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ (Redd, 2018) ถือว่าเป็นยุคแห่งการปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์และการแสวงหาความรู้ของมวลมนุษยชาติ

ฉะนั้นในช่วงนี้จึงได้เกิดพัฒนาของวิธีการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ (Natural science) ขึ้นอันเป็นรากฐานของปรัชญาวิทยาศาสตร์ (Philosophy of science) ซึ่ง Roger Bacon ก็ได้นำวิธีการศึกษาแบบ Inductive มาใช้ในการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ โดยสังเกตความถี่ของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น แล้วจึงตั้งข้อสมมติฐานเพื่อพิสูจน์ต่อไป ในขณะที่ Hempel (1966, p.51) ก็ได้ใช้เสนอวิธี Deductive-nomological explanation หรือ Hypothetico-Deductive (McLaennan, 1995, p.58; Hawkesworth, 2004, p.11) ซึ่งก็คือการตั้งสมมติฐานก่อนแล้วจึงไปพิสูจน์ที่หลังว่าสมมติฐานนั้นถูกหรือผิด (Falsification) และต่อมา Karl Popper (1934) ได้อธิบายเสริมวิธีการดังกล่าวว่า แม้จะมีการสังเกตและทดสอบเชิงประจักษ์ก็ตาม แต่ผู้ทำการศึกษาที่มีความรู้ ประสบการณ์ หรือแนวคิดที่มีอยู่เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว มนุษย์ทุกคนมี

ปัญหาในการตีความสิ่งต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า Theory Laden (Hawkesworth, 2004, p.10; McLaennan, 1995, p.58) หรือ Value Laden ฉะนั้น Popper จึงเสนอวิธี Falsification คือ ตั้งสมมติฐานก่อนแล้วจึงนำไปพิสูจน์ว่าสมมติฐานนั้นมันผิดหรือไม่ แล้วจึงนำมาปรับปรุงสมมติฐานต่อไป ฉะนั้นจากแนวคิดของ Popper จึงเป็นเกณฑ์แยกระหว่างศาสตร์ (Science) กับไม่ใช่ศาสตร์ (Non-science) ว่าถ้าอะไรที่สามารถนำไปประจักษ์มันผิดได้ (Falsify) ได้ นั่นคือ Science ฉะนั้นอะไรก็ตามที่เอาไปพิสูจน์ไม่ได้จัดว่าอยู่ในกลุ่ม Non-science

นอกจากนี้ยังเกิดพัฒนาการการศึกษาแบบประจักษ์นิยม (Empiricism) โดย John Locke อธิบายเกี่ยวกับ Theory of Mind ว่าความรู้มันได้มาจากความคิดของมนุษย์ที่มาจากประสบการณ์ที่มีอยู่ก่อน ผ่านประสาทสัมผัส (Sensation) ในขณะที่ David Hume ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล (Causality) ว่าคนเราจะสามารถเชื่อมโยงหาเหตุผลระหว่างสิ่งต่าง ๆ ได้ก็ต่อเมื่อคนเรามีประสบการณ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์นั้น ๆ และการจะหาความสัมพันธ์ของสิ่งใด ๆ จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีของสองสิ่งนั้นอยู่ด้วยกันตรงหน้า ฉะนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการได้มาซึ่งความรู้ในเชิงประจักษ์ (Empiricism) จึงเป็นรากฐานของการแสวงหาความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ยุคใหม่ต่อมา และจากพัฒนาการนี้จึงทำให้วิธีการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง และกลายเป็นการศึกษากระแสหลักที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ด้วย ผลที่ตามมาคือการเกิดแนวคิดความเป็นเอกภาพของศาสตร์ (Unity of science) ว่าทุกศาสตร์จะพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน มีวิธีการศึกษาแบบเดียวกันหรือที่ Almond (1990, p.33) กล่าวว่า “All clouds are clocks” ซึ่งปัจจุบันพัฒนาไปไกลถึงขั้นใช้ควอนตัมฟิสิกส์มาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม (Fuller, 2018, p.177)

ความหมายของศาสตร์ (Science)

ก่อนที่จะทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานะของสังคมศาสตร์ (Social science) นั้น ต้องทำความเข้าใจถึงนิยามความหมายของคำว่าศาสตร์ (Science) เสียก่อนว่ามีความหมายอย่างไร

คำว่า ศาสตร์, ศาสนา (Science) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้นิยามไว้ว่า หมายถึง ระบบวิชาความรู้ มักใช้ประกอบหลังคำอื่น เช่น วิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มนุษยศาสตร์ (Royal Society, 1999, p.1100)

ศาสตร์ (Science) หรือในภาษาเยอรมัน คือ “Wissenschaft” หรือในรัสเซีย คือ “Nauka” หมายถึง การสร้างความรู้ หรือวิธีการหนึ่งในหลายๆวิธีที่คนเราสร้างขึ้นและสั่งสมเป็นความรู้ ซึ่งต่างจาก Science ในความหมายของอังกฤษซึ่งแคบกว่า (Outhwaite, 1999, p.49)

ศาสตร์ Science ในความหมายโดยแคบ หมายถึง “วิทยาศาสตร์” หมายถึง ความรู้ที่ได้โดยการสังเกตและค้นคว้าจากปรากฏการณ์ธรรมชาติแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ หรือหมายถึงวิชาที่ค้นคว้าได้หลักฐานแล้วจัดเข้าเป็นระเบียบ (Royal Society, 1999, p.1075) หรือความรู้ที่แน่นอน รัดกุมและเป็นระเบียบ (Bunchua, 1978, p.15)

หรือวิทยาศาสตร์หมายถึงความรู้ที่แสดงหรือพิสูจน์ได้ว่าถูกต้อง เป็นความจริง ซึ่งความรู้ดังกล่าวได้มาจากการศึกษาปรากฏการณ์ธรรมชาติ หรือจากการทดลอง โดยเริ่มต้นจากการสังเกต (Observe) การตั้งสมมติฐาน (Hypothesis) การทดลองอย่างมีแบบแผน (Experiment) แล้วจึงสรุปเป็นทฤษฎีหรือกฎ (Law) แล้วจึงนำทฤษฎีหรือกฎที่ได้ไปใช้ศึกษาหาความรู้ต่อไปเรื่อย ๆ (Buranrom, 1999, p.2-3)

ดังนั้น คำว่า Science จึงมีความหมาย 2 แบบ ความหมายโดยกว้าง คือ ความรู้ (Knowledge) กับอีกความหมายโดยแคบ คือ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural science) ที่เน้นไปที่กระบวนการระเบียบวิธีเชิงประจักษ์แบบวิทยาศาสตร์ คำถามที่ตามมาคือ รัฐศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์ตามความหมายแบบวิทยาศาสตร์หรือไม่

3. ประเด็นวิเคราะห์เกี่ยวกับความเป็นศาสตร์ : ความต่างในสาระสำคัญ

จากพัฒนาการของความเป็นศาสตร์และพัฒนาการของวิธีการได้มาซึ่งความรู้ของมนุษย์นั้นถูกนักปรัชญาอธิบายว่าบรรดาศาสตร์แขนงต่าง ๆ จะพัฒนาไปในทางเดียวกันอย่างเป็นเอกภาพโดยมีวิธีการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์นั้น ในส่วนนี้จะได้เปรียบเทียบคุณลักษณะของวิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์ว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เพื่อให้เห็นข้อโต้แย้งถึงความเป็นศาสตร์

ประเด็นด้าน Ontology

ภววิทยา (Ontology) ของวิทยาศาสตร์นั้น เป็นแบบ Foundation คือ เชื่อว่าโลกมีความจริงแท้ สิ่งต่าง ๆ นั้นดำรงอยู่เองโดยธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้สร้างความจริงนั้น ๆ แต่เพียงไปศึกษามันโดยผู้ศึกษาไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ถูกศึกษา จึงทำให้ปราศจากค่านิยม (Value-free) ในการศึกษา ในขณะที่ทางสังคมศาสตร์จะมี Ontology เป็นแบบ Anti-

foundation คือ ได้แย้งว่าโลกไม่ได้มีความจริงแท้ แต่ความจริงหรือความรู้ที่มั่นคงขึ้นอยู่กับการรับรู้ของมนุษย์ (Marsh & Furlong, 2002, p.39) ถ้ามนุษย์บอกว่าสิ่งนั้นมีอยู่ มันก็มีอยู่ตามที่มนุษย์ตีความ ดังนั้นความจริง หรือความรู้คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น (Construct) และมนุษย์เองคือผู้กำหนดความเป็นไปของโลก

ประเด็นด้าน Epistemology และวิธีการศึกษา (Methodology)

สืบเนื่องจากประเด็นด้าน Ontology ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ศึกษากับสิ่งที่ศึกษา และวิธีในการศึกษาต่างกัน ด้วย วิทยาศาสตร์ธรรมชาติเน้นแยกวัตถุที่ศึกษา ออกจากผู้ศึกษา จึงมีความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) สูงมาก เป็นกลุ่ม Empiricism หรือประจักษ์นิยม ดังนั้นวิธีการศึกษา (Methodology) จึงเป็นการสังเกตเชิงประจักษ์ (Empirical observation) แล้วได้ข้อสรุป (Induction) หรือสร้างสมมติฐาน แล้วนำไปทดสอบ (Falsification) เพื่อยืนยันหรือปฏิเสธสมมติฐาน โดยอยู่บนฐานความเชื่อว่าผู้ศึกษาเป็นอิสระกับสิ่งที่ศึกษา ปราศจากอคติ (Value-free) เพราะฉะนั้นวิธีในการศึกษาของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติจึงเป็นแบบ Scientific approach

ในขณะที่สังคมศาสตร์นั้นมีความหลากหลายในวิธีการศึกษามากกว่าเนื่องจากการมองสิ่งที่จะศึกษาต่างออกไป เพราะสิ่งที่ศึกษานั้นเกิดจากการรับรู้ของผู้ศึกษา จึงทำให้ผู้ศึกษานั้นมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ศึกษาด้วย เช่นในทางสังคมวิทยาการทำความเข้าใจวัฒนธรรมพื้นเมืองในผู้ศึกษาอาจต้องศึกษาในฐานะที่เป็นคนของชนเผ่าชนนั้น ด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อทำความเข้าใจว่าชนเผ่าชนนั้น คิดหรือมีแบบแผนการดำรงชีวิตอย่างไร ซึ่งมีความเป็นนามธรรม (Subjective) สูง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการศึกษาทางสังคมศาสตร์นั้นเป็นแบบตีความ (Hermeneutic approach)

เป้าหมายในการศึกษา

วิทยาศาสตร์ธรรมชาติมีเป้าหมายในการศึกษาเพื่อสร้างทฤษฎี (Theory) ซึ่งสามารถทำนายอนาคตได้อย่างแน่นอน (Prediction) มุ่งแสวงหากฎโดยทั่วไป (Covering law) ในการอธิบายปรากฏการณ์หรืออธิบายความสัมพันธ์ของปัจจัยที่แน่นอน ซึ่งการอธิบายในแบบวิทยาศาสตร์นั้น Hempel (2011, p.70) ได้กล่าวไว้ 3 ประการ คือ เป็นประโยคหรือชุดคำอธิบายที่ผ่านการทดสอบเชิงประจักษ์ และระบุเงื่อนไข(ตัวแปรอยู่ในนั้น) แสดงถึงการทดสอบเชิงประจักษ์กับสมมติฐานสากล (Universal hypothesis) และสามารถอธิบายสรุปความสัมพันธ์เชิงเหตุผลในปรากฏการณ์ได้อย่างชัดเจน ว่าหากเกิดเงื่อนไขหนึ่งจะนำไปสู่เหตุการณ์หนึ่ง ในขณะที่สังคมศาสตร์มุ่งอธิบายปรากฏการณ์แต่ไม่สามารถทำนายได้ แต่บอกได้เพียงว่าเกิดอะไรขึ้นในในอดีตที่ผ่านมาและแม้ว่าจะใช้วิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเช่นกลุ่มสำนักปฏิฐานนิยม (Positivism) ก็ทำได้เพียงการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและการหาความน่าจะเป็น (Probabilistic) เท่านั้น

หน่วยในการศึกษา (Unit of analysis)

ความแตกต่างของหน่วยที่ใช้ในการศึกษาเกี่ยวข้องกับภววิทยา คือ หน่วยวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์มีความเป็นวัตถุวิสัย (Objectivity) ซึ่งมีคุณสมบัติที่แน่นอนและมีลักษณะเป็นสภาพที่อยู่นิ่ง (Passive manner) มีสภาพเป็นกลาง ไม่มีปฏิสัมพันธ์หรือกำหนดการกระทำด้วยตนเองได้ เช่น การทดลองหาส่วนผสมของน้ำมันเครื่องคุณภาพสำหรับรถแข่งสูตรหนึ่ง นักเคมีต้องทดลองผสมสารเคมีในอัตราส่วนที่ต่างออกไป และนำไปทดสอบกับเครื่องยนต์และวัดเปรียบเทียบกำลังแรงม้าที่ได้ ค่าการปล่อยก๊าซพิษ อัตราการสึกหรอของเครื่องยนต์ ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่มีชีวิตจิตใจเป็น Passive manner นักวิทยาศาสตร์เป็นคนทำให้น้ำมันที่ทดลองนั้นมีปฏิสัมพันธ์กันจนเกิดผลการศึกษาที่ต้องการ

ในขณะที่สังคมศาสตร์ มีหน่วยวิเคราะห์หลายระดับในการศึกษาทั้งระดับบุคคล กลุ่ม และสังคม ทำให้การศึกษาในทางสังคมศาสตร์มีความซับซ้อนมากกว่าวิทยาศาสตร์ ในหน่วยระดับบุคคล (Individual) คนเป็นสิ่งที่ถูกศึกษา ศาสตร์ในการศึกษาคนก็คือ มนุษย์ศาสตร์ (Humanity) ซึ่งมีคุณสมบัติที่ต่างออกไปจากวัตถุ เพราะมีจิตใจที่เป็นอัตวิสัยหรือนามธรรม (Subjectivity) เป็นองค์ประกอบที่ไม่แน่นอน ซึ่ง Hacking (2011, p.31) กล่าวว่า ลักษณะความเป็นมนุษย์ต่างจากลักษณะของธรรมชาติ ที่ความเป็นมนุษย์นั้นซับซ้อนยุ่งยากและความเป็นมนุษย์นั้นเกิดจาก social construct การทำความเข้าใจมนุษย์จึงต้องอาศัยการตีความ เช่น ทฤษฎีทางรัฐศาสตร์ นั้นศึกษาศึกษาเรื่องของการเลือกและการตัดสินใจซึ่งการตัดสินใจทางการเมืองนั้นเป็นพฤติกรรมที่ซับซ้อนบนข้อจำกัดและโอกาส (Almond 1990, p.35) หรือ ในทางรัฐประศาสนศาสตร์ Herbert A. Simon เขียนงานที่ชื่อว่า Administrative Behavior อธิบายว่าการตัดสินใจของผู้บริหารไม่ได้ตัดสินใจบนหลักเหตุผลที่สมบูรณ์และไม่ใช้การตัดสินใจที่ดีที่สุดเพราะผู้บริหารอาจขาดข้อมูล ผู้บริหารตัดสินใจเป็นไปตามความพึงพอใจ (Satisfice) เท่าที่จะทำได้ ณ เวลานั้นเท่านั้น (Bowornwattana, 2005, p.104-113) ฉะนั้นหน่วยวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์สามารถกำหนดการกระทำของตนเองได้ (Active manner) และเมื่อศึกษาขยายไประดับสังคมจะทวีความซับซ้อนมากขึ้น เพราะการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ (Intersubjectivity) ส่งผลต่อพฤติกรรม ทศนคติ เกิดการขัดเกลาทางสังคม (Socialization)

นำไปสู่แบบแผนทางพฤติกรรมและความคิดของคนในสังคมจนมีรูปแบบ (Pattern) ทางความคิดและพฤติกรรม เช่น การมีสถาบันทางการเมืองการปกครองซึ่งเป็นแบบแผนข้อตกลงร่วมกันของคนในสังคม มีการกำหนดกติกา บทบาทของตัวแสดงต่าง ๆ ในระบบการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด จนมีรูปแบบของความเป็นสถาบัน (Institution) ที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของปัจเจก หรือกลุ่มอีกที ในขณะที่เดียวกัน ปัจเจกก็มีอิทธิพลต่อโครงสร้างด้วยเช่นกัน ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์จึงมีระดับการวิเคราะห์ที่หลากหลาย ซึ่งต่างจากหน่วยวิเคราะห์ที่เป็นวัตถุวิสัย

ความคงเส้นคงวาในการอธิบาย (Regularities)

การหาความคงเส้นคงวาในการศึกษาทางสังคมศาสตร์นั้นมีความแตกต่างและซับซ้อนกว่าวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เพราะมนุษย์ไม่มีความคงเส้นคงวาในการแสดงออกพฤติกรรมและด้วยความไม่แน่นอนนี้เอง Almond (1990, p.33) จึงเปรียบเทียบสังคมศาสตร์ว่าเป็นเหมือนเมฆ (Clouds) ในขณะที่การศึกษาทางวิทยาศาสตร์หน่วยศึกษาคือวัตถุ ผู้ศึกษาจึงสามารถควบคุมตัวแปรได้ เพราะวัตถุมีความแน่นอน สามารถหาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลที่คงเส้นคงวา (Same cause, same effect) ได้ จึงเปรียบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติว่าเป็นเหมือนนาฬิกา (Clocks) ที่มีความเที่ยงตรงแน่นอน ในขณะที่การศึกษาทางสังคมศาสตร์นั้นไม่อาจควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ได้อย่างแน่นอน และมักมีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยตนเอง (Interaction effect) หรือในทางสถิติเรียกว่า Multicollinearity (Pollock, 2009, p.189-193) เช่น การศึกษาแบบทดลองเรื่อง Hawthorne studies ในปี 1927-1932 โดย Elton Mayo ซึ่งทดลองการทำงานของคนงานในโรงไฟฟ้าที่ชิคาโก โดยมีคำถามวิจัยว่า ปัจจัยใดส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของคนงาน โดยผู้ศึกษาใส่ปัจจัยทางกายภาพเรื่องแสงสว่างในการทำงานเป็นตัวแปรอิสระ แต่กลับได้ข้อค้นพบว่าสัมพันธ์ผกผันระหว่างคนงานด้วยกันเองซึ่งเป็นปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาต่างหากที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงาน (Bruce, 2014, p.98-99) ตัวแปรเกิน (Extraneous variable) เหล่านี้เป็นสิ่งผู้ศึกษาไม่อาจควบคุมได้ ซึ่งต่างจากการศึกษาแบบทดลองในทางวิทยาศาสตร์อย่างเห็นได้ชัด

ดังนั้นการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์จึงสามารถทำในห้องปฏิบัติการที่มีการควบคุมตัวแปรการทดลองได้ (Experimental Research) ในขณะที่สังคมศาสตร์นั้นไม่สามารถที่จะทดลองแบบวิทยาศาสตร์ได้อย่างเต็มรูปแบบ การศึกษาทางสังคมศาสตร์จึงเป็นในรูปแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experiment) หรือไม่ทดลอง (Ex-post facto) ที่มีลักษณะเป็นการศึกษาอดีตเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาแล้ว ว่ามีสาเหตุหรือปัจจัยใดที่ส่งผลต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไปแล้ว

ลักษณะของความรู้ Transitive vs. Intransitive knowledge

วิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั้นมีลักษณะเป็น Intransitive knowledge (Outhwaite, 1998, p.282-283) คือ ความรู้ไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลง เว้นเสียแต่จะเกิดข้อค้นพบใหม่ที่หักล้างทฤษฎีเดิมจริง ๆ ซึ่ง Karl Popper มองว่าเป็นกระบวนการ (progress) ที่ทฤษฎีใหม่ที่มีพลังในการทำนายมากกว่า ได้ข้อค้นพบที่หักล้างทฤษฎีเดิม (Smith, 2000, p.17)

ในขณะที่ Thomas Kuhn อธิบายพัฒนาการของศาสตร์ว่ามีลักษณะของการปฏิวัติจาก Paradigm หนึ่งสู่ Paradigm หนึ่ง โดยในแต่ละช่วงเวลาจะมีทฤษฎีเป็นกระแสหลัก (Normal science) ที่เป็นที่ยอมรับอยู่ในขณะนั้น และเมื่อทฤษฎีเป็นกระแสหลักนั้นเริ่มมีปัญหา (Anomalies) ก็จะมี Paradigm ใหม่ที่เกิดขึ้นมาเกิดการปฏิวัติ (Revolutionary science) ถ้าหากได้รับการยอมรับก็จะเกิด Paradigm shift ที่ความรู้หรือทฤษฎีใหม่นั้นก็จะกลายเป็น Normal science แทน (Smith, 2000, p.13-17) แต่ในขณะที่สังคมศาสตร์ไม่มีทฤษฎีใดที่เป็น Normal science ที่ใช้อธิบายเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้อย่างยั่งยืนเพราะมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (Transitive knowledge) และยังเป็นที่ยกเถียงไม่จบสิ้น ทฤษฎีทางสังคมศาสตร์นั้นยังอยู่ในช่วง Pre-paradigm เนื่องจากสังคมศาสตร์มีลักษณะเป็นศาสตร์อ่อน (Soft science) ที่ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ได้เป็นการทั่วไปและแข็งแกร่งพอที่จะไม่ถูกโต้แย้ง เช่น ทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์ผู้เขียนมองว่ายังไม่หลุดจากช่วง Pre-paradigm เพราะไม่มีทฤษฎีใดที่เป็นที่ยอมรับและสามารถครอบงำการศึกษาทางการบริหารภาครัฐได้ แม้ว่า Nicolas Henry (2010, p.27-40) จะแบ่งช่วงของทฤษฎีออกเป็น 6 paradigms ตามช่วงเวลาแต่ก็แสดงให้เห็นการโต้แย้งกันเองระหว่างแนวคิดการแยกการบริหารออกจากการเมือง กับแนวคิดการบริหารคือการเมือง และพยายามหาเอกลักษณ์ของตัวเอง แสดงให้เห็นถึงความอลเวงของแนวคิดในสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐศาสตร์

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นการเติมเต็มแนวคิดเดิมทำให้ชุดของคำอธิบายปรากฏการณ์มีความหลากหลายขึ้นตามซึ่งแปรไปตามระดับการวิเคราะห์แต่ในอีกมิติหนึ่งแสดงให้เห็นถึงการสะสมของความรู้ (Accumulate) ให้มีความแข็งแกร่งจนสามารถพัฒนาระดับขึ้นเป็นกฎ (Law) ได้ (Flyvbjerg, 2001/2003, p.69)

วิธีในการศึกษา (Methodology)

ในด้านวิธีการศึกษา (Methodology) Karl Popper กล่าวว่า เกณฑ์ในการจำแนก Science กับ Non-Science คือ Science นั้นต้องสามารถพิสูจน์ว่าผิดได้ (Falsify) (Smith, 2000, p.11) โดยตั้งสมมติฐานก่อนแล้วจึงนำไปทดสอบ เพื่อยืนยันในภายหลังได้ ดังนั้นสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้จึงไม่ใช่ Science เช่น ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของ Sigmund Freud ก็ไม่สามารถพิสูจน์การมีอยู่จริงของปมในจิตใต้สำนึกแต่ละช่วงวัย หรือชนชั้นทางสังคมของ Marx ก็ไม่สามารถพิสูจน์ให้เห็นเชิงประจักษ์ได้ แม้จะสร้างกฎของ Marx แต่ก็ไม่ใช่กฎในความหมายของวิทยาศาสตร์ (Flyvbjerg, 2001/2003, p.150)

ทั้งนี้การนิยามในการศึกษาแบบเชิงประจักษ์ (Empiricism) เชื่อในเรื่องของ Value-free ทำให้ปราศจากค่านิยมและอคติ ในขณะที่ทางสังคมศาสตร์ไม่สามารถทำให้ปราศจากค่านิยมได้ อย่างสำนักตีความนั้นเชื่อว่าการศึกษาด้านรัฐศาสตร์ควรมีอิสระในการใช้ค่านิยม (Value freedom) และควรศึกษาด้วยการตีความ (Hermeneutic) (Delanty, 2005, p.42) เพื่อให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้ง เพราะปรากฏการณ์ทางสังคมศาสตร์นั้นซับซ้อนเกินกว่าที่จะทำความเข้าใจผ่านเพียงทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งจำกัดด้วยเงื่อนไข หรือตัวแปรและการทำความเข้าใจปรากฏการณ์นั้นมีเงื่อนไขของการจัดสำนึกการรับรู้ของคนแต่ละคน (Webb, 1995, p.88) ดังนั้นโดยพื้นฐานแล้วการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ กับสังคมศาสตร์มีความแตกต่างกันสรุปดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบความแตกต่างโดยสรุประหว่าง Natural Science กับ Social Science

ประเด็น	Natural Science	Social Science
ภววิทยา	Foundation	Anti-foundation
ญาณวิทยา	Objectivity	Subjectivity
วิธีวิทยา	Deductive	Inductive
ลักษณะของหน่วยที่ศึกษา	Natural kinds	Human kinds
การใช้ค่านิยมในการศึกษา	Value-free	Value freedom
เป้าหมายในการศึกษา	Explanation and Prediction	Probabilistic Explanation, Description
ความสามารถในการอธิบาย	Covering law, Generalization	Context, Case study
การปฏิสัมพันธ์ของหน่วยที่ศึกษา	Passive manner	Active manner
ความคงเส้นคงวาในการอธิบาย	Regularity	Irregularity
ความเที่ยงตรงในการอธิบาย	Clocks	Clouds
ผลที่ได้จากการศึกษา	Theory	Model
ลักษณะของความรู้	Intransitive knowledge	Transitive knowledge

4. อภิปรายปัญหาการนำระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ และความเป็นศาสตร์ของรัฐศาสตร์

การนำเอาระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ศึกษาสังคมในปัจจุบันยังคงเป็นที่ถกเถียงถึงความเหมาะสมและความสามารถในการอธิบายถึงขนาดมีข้อเสนอการนำเอาวิธีการศึกษาแบบคอนติมนัฟิสิกส์มาใช้ในการศึกษาทางสังคม (Fuller, 2018, p.177) แต่ผู้เขียนมีข้อโต้แย้งถึงปัญหาที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้

ปัญหาการลดทอนสิ่งที่ศึกษา (Reductionism)

แม้ว่าในทางรัฐศาสตร์จะรับเอาระเบียบวิธีการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติมาใช้ในการศึกษาโดยเฉพาะสำนักปฏิฐานนิยม (Positivism) จึงเกิดปัญหาเรื่องการลดทอนสิ่งที่ศึกษา (Reductionism) คนกลายเป็นเพียงวัตถุที่จะศึกษาเพื่อให้เข้ากับตัวทฤษฎี ทั้ง ๆ ที่ธรรมชาติของการศึกษาทางสังคมศาสตร์นั้นมีระดับการวิเคราะห์ที่หลากหลาย ทั้งระดับปัจเจก ระดับกลุ่ม และระดับสังคม ซึ่งมีความเป็นอัตวิสัยดังที่ได้กล่าวไปแล้วในตอนต้น

นอกจากนี้ความเคร่งครัดในระเบียบวิธี เมื่อนำมาใช้ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีความสลับซับซ้อนแล้ว ทำให้การศึกษานั้นไม่ได้เนื้อหาสาระอะไร แต่คงมีเพียงระเบียบวิธีที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด แต่ไม่สามารถให้คำตอบหรือบรรลุมิติของสังคมของการศึกษาได้ เพราะการนำวิธีการทางสถิติมาใช้วัดและวิเคราะห์ทางรัฐศาสตร์นั้น ไม่อาจทำให้เห็นความสัมพันธ์ที่ชัดเจนเชิงเหตุเชิงผลที่แน่นอนได้และส่งผลกระทบต่อเนื้อหาสาระคงเหลือแต่ระเบียบวิธี (Almond, 1990, p.47-49)

ปัญหาการขัดกันเป้าหมาย

การที่รัฐศาสตร์นำเอาวิธีการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์มาใช้จนกลายเป็นกระแสหลักทางการศึกษานั้นนำไปสู่ความขัดแย้งในเป้าหมายของตัวเองที่กระทบต่อตัววิชารัฐศาสตร์ 2 ประการ คือ เป้าหมายที่จะให้การศึกษาที่ปลอดจากคุณค่า (Value free) เพื่อให้ความรู้ทางรัฐศาสตร์มีความน่าเชื่อถือ ถูกต้อง แม่นยำ ประการที่สอง รัฐศาสตร์นั้นมุ่งหวังที่จะศึกษาเพื่อรักษาคุณค่าของระบบสังคมและการเมืองประชาธิปไตย ซึ่งทำให้ต้องศึกษาเรื่องคุณค่าเพื่อทำความเข้าใจกับคุณค่าสังคมและเสรีนิยมประชาธิปไตย จึงทำให้เป้าหมายของวิชารัฐศาสตร์นั้นขัดแย้งกันระหว่างการพยายามศึกษาหาความรู้เพื่อสร้างทฤษฎีที่ปราศจากคุณค่า มีความแม่นยำ ทำนายได้ กับการธำรงรักษาคุณค่าของประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม (Charoensin-o-lam, 2008, p.13-15)

อีกทั้งการศึกษาโดยอิงระเบียบวิธีแบบวิทยาศาสตร์ ก็เป็นการให้คุณค่ากับระเบียบวิธีอย่างหนึ่งเช่นกัน นั้นหมายความว่าตัววิชารัฐศาสตร์เองก็ไม่ได้มีความเป็นวิทยาศาสตร์แต่อย่างใด แต่เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่อุดมการณ์การปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างหนึ่งเท่านั้น เพราะเป็นการศึกษาที่กำหนดเป้าหมายเอาไว้ล่วงหน้าแล้วว่าเป็นวิธีการแสวงหาความรู้แบบวิทยาศาสตร์และอุดมการณ์ประชาธิปไตยแบบเสรีนิยม

ปัญหาการขัดกันในเรื่องเนื้อหา (Content) กับระเบียบวิธี (Methodology)

เนื้อหาสาระของวิชารัฐศาสตร์เป็นเรื่องเกี่ยวกับหลักการ คุณค่า เช่น เสรีภาพ ประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียมทางสังคม ฯลฯ เหล่านี้เป็นเรื่องนามธรรมไม่เป็นวัตถุวิสัย ปรากฏการณ์ทางสังคมการเมืองเป็นเรื่องที่มีความสลับซับซ้อนมีหลายปัจจัยและมีความเปลี่ยนแปลงเป็นพลวัต ทำให้การศึกษาแบบทดลองในวิธีการแบบวิทยาศาสตร์เป็นไปได้ยากและการนำระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์ศาสตร์ (Methodology) มาใช้จึงทำได้เพียงบ่งชี้ว่าเบื้องต้นที่ยังอยู่ในช่วง Pre-paradigm ที่ยังรอการพิสูจน์ยืนยันต่อไปไม่รู้จักจบสิ้น หาได้มีความเป็น Normal science แต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

เพื่อลดข้อจำกัดของการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ การศึกษาทางรัฐศาสตร์จึงควรให้ความสำคัญกับการศึกษาเชิงคุณค่า (Value) มากขึ้น โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพควบคู่ไปกับระเบียบวิธีเชิงปริมาณเพื่อลดปัญหาการลดทอนสิ่งที่ศึกษาและการขัดกันของเป้าหมาย เนื้อหาและระเบียบวิธี

บทสรุป

รัฐศาสตร์จึงไม่เหมือนวิทยาศาสตร์ธรรมชาติที่เน้นระเบียบวิธีเชิงประจักษ์แบบวิทยาศาสตร์ แต่มีความหมายโดยกว้างที่ว่าศาสตร์ (Science) หมายถึง ความรู้ เพราะรัฐศาสตร์เป็นสังคมศาสตร์ที่มีลักษณะเฉพาะของตนเอง ทั้งเป้าหมายเนื้อหา ระดับการวิเคราะห์ และวิธีการมองความจริง การสร้างความรู้ที่ดังนั้นไม่จำเป็นต้องเหมือนกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติเสมอไปเพราะวิธีการนั้นสำคัญน้อยกว่าเป้าหมาย (Almond, 1990, p.50) แต่สำคัญที่การผลการศึกษาที่ใกล้เคียงกับความจริงให้มากที่สุด ดังนั้นรัฐศาสตร์จึงไม่จำเป็นต้องเหมือนกับวิทยาศาสตร์ (Webb, 1995, p.80) ผู้ศึกษาจึงไม่ควรยึดติดแต่เฉพาะระเบียบวิธีเชิงปริมาณแบบวิทยาศาสตร์ แต่ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมและให้ความสำคัญกับการศึกษาเชิงคุณค่าและระเบียบวิธีเชิงคุณภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Almond, G. (1990). *A discipline divided: schools and sects in political science*. Newbury Park: Sage. (Chap.1)
- Bowornwattana, B. (2005). *Public administration theory and approach (1887-1970)*. (12th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai)
- Bruce, K. (2014). George Elton Mayo, in Witzel, M. and Warner, M. (2014). *The Oxford Handbook of Management Theorists*, New York: Oxford University Press. (Chap.6)
- Bunchua, K. (1978). *Introduction of philosophy*. (2nd ed.). Bangkok: Thai Wattana panich. (in Thai)
- Buranrom, S. (1999). *Science for quality of life*. Bangkok: Third wave Education. (in Thai)
- Charoensin-o-lam, C. (2008). *Critical political science*. (3rd ed.). Bangkok: Thammasat University Press. (in Thai)
- Dokbua, F. (2012). *Greek philosophy*. (3rd ed.). Bangkok: Siam Paritasana. (in Thai)

- Flyvbjerg, B. (2003). In Ard-am, O (Trans). *Making social science matter: why social inquiry fails and how it can succeed again?*. Nakornpathom: Institute for Population and Social Research, Mahidol University. (Original work published 2001). (in Thai)
- Fuller, S. (2018). A quantum leap for social theory, in *Journal for the theory of social behavior*, 48(2), USA: John Wiley & Sons.
- Royal Society. (1999). *Royal society dictionary*. Bangkok: NanMee Books Publication. (in Thai)
- Yavaprabhas, S. (2001). *Public administration research*. (4th ed.). Bangkok: Faculty of Political Science Chulalongkorn University. (in Thai)
- Poonyanouparb, S. (2011). *Tripitaka for people*, (18th ed.). Nakhon Pathom: Mahamakut Buddhist University Printing. (in Thai)
- Limmanee, A. (1999). *Explanation and political analysis: Primary consideration of social philosophy*. Bangkok: Faculty of Political Science Chulalongkorn University. (in Thai)
- Hacking, I. (2011). The Looping effects of human kinds, in Danial Steel and Francesco Guala. (2010). *The Philosophy of Social Science Reader*. New York: Routledge. (Chap.2) Nicolas, H. (2010). *Public Administration and Public Affairs*, 11th edition, New York: Pearson. (chap.2)
- Halfpenny, P. (2001). Positivism in the twentieth century, in Ritzer, G. and Smart, B. (2011). *Handbook of Social Theory*, London: SAGE Publications Ltd.
- Hawkesworth, M. (2004). Political science in a new millennium: Issue of knowledge and power, in Hawkesworth, M. and Kogan, M. (2004). *Encyclopedia of Government and Politics*, London: Routledge. (Chap.1)
- Hempel, C. (1966). Laws and their role in scientific explanation, *Philosophy of Natural Science*, Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall. (Chap.5)
- Hempel, C. (2011). The function of general laws, in Danial Steel and Francesco Guala. (2010). *The Philosophy of Social Science Reader*. New York: Routledge. (Chap.5)
- Kerlinger & Fred, N. (1973). *Foundation of behavioral research*. (2nd ed.). New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Marsh, D. & Furlong, P. (2002). A skin, not sweater: Ontology and epistemology in political science, in Marsh, D. and Stoker, G. (2002). *Theory and methods in political science*, New York: Palgrave Macmillan. (Chap.1)
- McLaennan, G. (1995). *Pluralism*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Outhwaite, W. (1998). Realism and social science, in Archer, M. (ed.) (1998). *Critical realism: Essential readings*, Routledge. (p.282-283)
- Outhwaite, W. (1999). The philosophy of social science, in Bryan S. Turner. (2000). *The Blackwell companion to social theory*. Oxford: Blackwell, (p. 47-70).
- Pollock, P. (2009). *The essential of political analysis*. (3rd ed.). Washington D.C.: CQ Press.
- Popper, K. (1934). A survey of some fundamental problems and on the problem of a theory of scientific method, in Smith, M. (2005). *Philosophy of the social sciences vol.1 canons and custodians: scientific Inquiry in 20th Century*, London: Sage Publications.
- Redd, N. (2018). *Nicolaus copernicus biography: Facts & discoveries*. Retrieved May 9, 2019, from: <https://www.space.com/15684-nicolaus-copernicus.html>
- Smith, P. (2000). Philosophy of science and its relevance for the social science, in Dawn Bueton (2000). *Research training for social science*. London: Sage. (Chap. 1)
- Webb, K. (1995). *An introduction to problems in the philosophy of social sciences*. London: Pinter.